

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 24. Nr.4. 2004

SAMFUNDETS KINA-RESA

Oktoberresan till Kina i Johan Gunnar Anderssons spår blev en succé. Förutom överläggningar med olika institutioner var resans främsta behållning de arkeologiska museer och boplatser vi besökte, ofta långt från allfartsvägen. Peking-människans grottor i *Zhoukoudian* 50 km sydväst Peking identifierades av Andersson (nämnd på skyltar på platsen). Grottorna beboddes av förmänniskan ca 500 000 – 200 000 f. K. förutom av senpaleolitiska människor. Platsmuseet innehöll stenartefakter samt ett skallben i original från Peking-människan.

Inte långt därifrån i *Linlibe* ligger ett museum på platsen för den gamla huvudstaden för staten Yan, Västra Zhou (ca 1027-771 f. K.), uppfört över utgrävda storgravar innehållande stridsvagnar och hästar. Nära Peking besöktes *Dabaotai*, en mäktig, jättelik bevarad kammargrav i träkonstruktion från Västra Han, daterad till första århundradet f.K., överbyggd med ett museum och med tre framskrapade stridsvagnar plus hästar in situ.

I staden *Anyang*s omgivning har stora fynd gjorts av sk orakelben med kinesiska tecken. En av den kinesiska bronsålderns stora fyndplatser, ruinstaden *Yin* från Shang-dynasti (ca 1500-1027 f. K.) med stora palatsgrunder samt rekonstruerade gravar var huvudstad under sen Shang, och nämns på orakelben. Grävningar pågår sedan 1928. En imponerande kammargrav övertäckt in situ, Lady Fu Haos grav, innehåller 1600 kg brons (fördelat på 201 kärl plus vapen och verktyg), 756 jadedöremål jämte 11 människooffer mm. I närheten är 13 väldiga kungagravar – den största 117 m lång. Ca 3000 människor har offrats i en grav på olika avsatser. I platsmuseum visas en grop med ca 17000 orakelben – ett slags arkiv/bibliotek – jämte en offrad väktare – samt en överbyggd jättegrav med sex stora vagnar jämte hästar.

I den gamla huvudstaden *Luoyang* (Östra Zhou, ca 722 – 221 f. K.) besågs Drakportens grottor (*Longmen*) med ca 100 000 uthuggna Buddha statyer från ca 500-1000 e. K., den största 17 m hög, den minsta 2 cm. *Erlitou* långt utanför Loyang är en tidig bronsåldersstad från ca 1800 -1500 f. K., enligt vissa forskare tillhörande Xia-dynastin. Utgrävningar

påvisar stora palatsgrunder, verkstäder för bronsgjutning och keramiktillverkning, gravar, rest av stadsmur samt nät av vägar. Största palatset täcker ca 10 000 m² yta. Ca 6 km från Erlitou besöktes *Yanshi Palace Remains* – en Shanghuvudstad med palatsgrunder, en jättelik rekonstruerad damm med till- och avloppskanal – ett embryo till en framtida arkeologisk park.

Kina-Gunnar jämte kinesiska arkeologer grävde i *Yangshao* och fann en tidig neolitisk kultur (ca 5000-3000 f. K.). Grävningarna lade grunden till den moderna kinesiska arkeologin. Äventyrlig bussresa med förhinder – raserad väg – förde oss till det lilla Yangshao Cultural Museum invigt på platsen 80 år efter Anderssons upptäckt. Lössjordsprofilen längs den smala vägen avslöjade lager på lager av keramik och benrester som skyttade.

I staden *Sanmenxia* besöktes *Guo State Burial*, en bronsålderboplatz från Västra Zhou med lokalt museum byggt över fem framskrapade stridsvagnar med tio hästar och med föremål från grävningen. Vi såg ett imponerande museum vid Gula floden med föremål från utgrävda 800 gravar från staten Guo – bronser, jade samt – in situ – mäktiga gravar med hästar, vagnar, människor mm. Enbart en grav innehöll 19 vagnar med 2 hästar per vagn – en imponerande syn! I kungagraven – inne i museet – har 5239 föremål grävts fram, bl a Kinas först påträffade järnsvärd.

Xian var slutpunkt för fältresan. Höjdpunkten är den förste *Qin- kejsarens gravhög* – 120 m hög och 3 km i omkrets – samt hans jättelika terrakottaarmé, överbyggd med stora museihallar (Qin-

dynastin ca 221 – 207 f. K.). *Shaanxi provinsmuseum* innehåller bl a förnämliga bronser jämte föremål, som antyder att Sidenvägen västerut börjar i Xian! Utanför Xian finns stora högar från Han-dynastin (206 f. K.-220 e. K) bl a *Yan Ling*, vars museum visar fina gravfiguriner, såväl djur som människor. Arkeologiska fältstationer besöktes på de flesta platserna.

Resan blev en upplevelse genom utmärkta insatser av vår mångkunnige Kina-kännare och ciceron Per Olov Leijon med bistånd av skicklig kinesisk guide, ”David”.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

ARKEOLOGISKT SAMARBETE SVERIGE – KINA

Önskemål om närmare *arkeologiskt samarbete mellan Sverige och Kina* fördes fram vid minst tre tillfällen under Samfundets resa.

Under ett halvdagssymposium 11 oktober med företrädare för The Institute of Archaeology, Chinese Academy of Social Sciences, fördes frågan på tal av generaldirektören för institutet, professor Liu Qing Zhu. Han framhöll att institutet har goda kontakter med Östasiatiska museet och anknöt till de svenska arkeologiska insatserna i Kina, som initierades av Johan Gunnar Andersson. Han framhöll att flera stora västeuropeiska länder har ett utvecklat samarbete med Kina men

att ett sådant samarbete med Sverige saknades. Institutet skulle sätta värde på att ha konkreta samarbetsprojekt med Sverige.

Svenske ambassadören i Kina, Börje Ljunggren, höll på kvällen samma dag en mottagning för Samfundets resenärer och ett stort antal inbjudna kinesiska gäster från olika arkeologiska instanser. Ambassadören anförde i ett tal, att ambassaden önskade främja samarbete Sverige och Kina inom bl a arkeologin. En fråga som låg ambassadören varmt om hjärtat var att få till stånd en gemensam utgrävning eller en svensk/kinesisk utställning som skulle bygga på de föremål från Yangshao, som Johan Gunnar Andersson en gång samlade in. Enligt ambassadören borde det ske, om de samlingar återfinns, som Andersson återsände enligt överenskommelse till Kina, men som försvann under kriget. Några föremål har påträffats i Nanjing.

Frågan om samarbete mellan Kina och Sverige på flera olika plan aktualiserades också vid en middag 12 oktober till vilken ställföreträdande generaldirektören Zhang Bai för kinesiska riksantikvarieämbetet (State Administration of Cultural Heritage People's Republic of China) inbjöd Samfundets resenärer.

De tankar om samarbete som diskuterades vid dessa tre tillfällen kan sammanfattas enligt följande:

1. Utbyte av erfarenheter i stort på det arkeologiska området mellan Sverige och Kina, t ex genom att utväxla engelskspråkiga rapporter och liknande.

2. Planering och genomförande av gemensamma utgrävningar i Kina.
3. Särskilt utbyte av erfarenheter när det gäller arkeologisk konserveringsmetodik.
4. Överväga och genomföra en gemensam utställning av arkeologiskt material.
5. Utbyte av erfarenheter rörande tillämpning av respektive lands kulturminneslagstiftning.
6. Samarbete rörande idéer för att komma tillrätta med den illegala handeln med artefakter och konstföremål.

Den svenska gruppen från Samfundet uttryckte stort intresse för samarbete med kinesiska kollegor. Jag har föredragit samarbetstankarna för Riksantikvarie Inger Liliequist. Hon har lovat att Riksantikvarieämbetet skall se närmare på dem och informera Samfundet. Ett eventuellt kinesiskt-svenskt samarbete torde också kräva något slags organiserad samordning mellan institutioner i Sverige.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

UTSTÄLLNINGEN KINA FÖRE KINA PÅ ÖSTASIATISKA MUSEET

Östasiatiska museet öppnades åter för allmänheten den 4 september efter att ha varit stängt för ombyggnad ett par år. Dåvarande kulturminister Marita Ulvskog återinvigde museet, som nu har gratis inträde för besökare. Utställningen

”Kina före Kina” invigdes samma dag av undertecknad i egenskap av Samfundets ordförande. Svenska Arkeologiska Samfundets första arrangemang för hösten ägde rum på museet den 7 september på kvällen. Efter föreläsning av museichefen Magnus Fiskesjö visades ”Kina före Kina” av Magnus Fiskesjö och Eva Myrdal.

”Kina före Kina” handlar om stenålder utifrån de fina fynd som Johan Gunnar Andersson (”Kina Gunnar”) förde med sig från Kina på 1920-talet och som kom att lägga grunden för Östasiatiska museets samlingar. Hälften av samlingarna, som fördes till Sverige, återsändes - efter studier och undersökningar i Sverige - till Kina enligt överenskommelse med kinesiska regeringen. Tyvärr har den delen av samlingarna försvunnit under kriget men kommer nu - enligt muntlig uppgift från ställföreträdande kinesiske riksantikvarien till undertecknad i samband med Samfundets Kina-resa - att efterforskas med början i Nanjing.

Johan Gunnar Andersson var professor i östasiatisk arkeologi och museets förste föreståndare. Han efterträddes av professor Bernhard Karlgren, känd för sin forskning rörande det kinesiska språket. Karlgren var Svenska Arkeologiska Samfundets förste ordförande åren 1947-1949. Både Andersson och Karlgren är mycket kända i Kina!

Andersson var en mångkunnig person. Han var född 1874 och utbildade sig till geolog samt var verksam som chef för Sveriges Geologiska Undersökningar. I början av 1900-talet deltog han i

äventyrliga expeditioner till Arktis och Antarktis. Han kallades 1914 till Kina som rådgivare till kinesiska regeringen och ledde geologiska expeditioner i landet. Åren 1921-1926 ledde han kinesisk-svenska arkeologiska expeditioner i centrala och nordvästra Kina i provinserna Henan, Gansu och Qinghai. I Yangshao, Henan, påträffades neolitiskt material av hög klass, vackert dekorerade keramikkräml. Yangshao-kulturen existerade mellan ca 5000-3000 f. K. På initiativ av Andersson gjordes även grävningar i en grottaavlagring vid Zhoukoudian sydväst om Peking. Här påträffades rester av den s k Peking-människan. Anderssons verksamhet lade grunden till den moderna kinesiska arkeologin.

Den lilla, men utsökta basutställningen Kina före Kina, visar ur museets samlingar såväl vackra keramikkräml från olika keramiktraditioner med början i Yangshao-traditionen som föremål i sten, ben och jade som speglar olika aspekter av bondestenåldern. Några bronser är också utställda liksom en grav med skelett och flera keramikkräml, den s k ”hövdingagraven från Banshan”. På en vägg kan besökaren se ett slags bildspel som bl a visar landskapet och expeditionsdeltagare till häst samt färden på flotte med fynden. År 2005 kommer - i den serie basutställningar som planeras - utställningen Mittens rike, som bl a kommer att visa bronser och spegla kejsartiden.

Utställningskatalogen är vackert illustrerad och pedagogiskt skriven och heter ”Kina före Kina”, skriven av dr Eva Myrdal. Dessutom finns en engelsk/kinesisk bok av dr Magnus

Fiskesjö och dr Chen Xingcan, som beskriver Anderssons forskning och resor i Kina, illustrerad med synnerligen unika fotografier. Böckerna i förening med föremålen i utställningen ger besökaren en fin orientering om den tidiga arkeologiska forskningen i Kina samt hur människor levde under landets bondestenålder.

Nils Ringstedt
Ordförande SAS

SAMFUNDETS VINTERAKTIVITET 2005

Svenska Arkeologiska Samfundet arrangerar 22 februari 2005 på UV Mitt, Örnberg, en diskussion om ”Kulturarvsinstitutet och dess betydelse för Sveriges arkeologi”. Vi börjar 17.30. Inledare blir avdelningschef Birgitta Johansen, RAÄ, och museidirektör Kristian Berg, SHM.

Vi hoppas många har möjlighet att komma och lyssna samt diskutera detta intressanta ämne! Vi kan se till att det finns smörgås och öl före diskussionen om vi i förväg får veta det. Meddela undertecknad på e-post nils.ringstedt@sis.se senast 18 februari. Förtäringen måste vi dock ta betalt för.

Hjärtligt välkomna!
Nils Ringstedt
Ordförande SAS

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE 2005

Äger rum tisdagen den 19 april 2005, i Skulpturhallen, Antikmuseet i Lund, Sölvegatan 2, kl. 13.00.

Korta årsmötesförhandlingar.
Utnämning av årets stipendiat(er).
Presentationer av några av Samfundets tidigare stipendiaters forskning.

Årsmötet inleds med flera intressanta föredrag om de senaste årens utgrävningar och fynd från Tägerup och Uppåkra. Fika och buffé mot självkostnadspris. Ett mer detaljerat program med information om anmälan och övernattningsmöjligheter kommer i Gjallarhornet nr 1, 2005. Se även Samfundets hemsida, <http://www.arkeologiskasamfundet.nu>.

ROSA OCH VALTER TENGBORGS STIPENDIEFOND

utdelar resestipendier till yngre svenska arkeologer som vill delta i undersökningar eller bedriva studier utomlands och till yngre utländska arkeologer som vill delta i undersökningar eller bedriva studier i Sverige.

Stipendierna utdelas företrädesvis till yngre forskare. Behörig att söka stipendium är den som arbetar inom

Samfundets intresseområde och innehar minst 60 poäng i arkeologi eller angränsande ämne (för utländsk sökande motsvarande kompetens).
Disponibelt belopp för 2005 är 10 000 kr.

Ansökan skall innehålla uppgift om ålder, examina, resans syfte, plan och beräknad kostnad. Det finns ingen speciell ansökningsblankett.

Resan skall påbörjas senast sex månader efter stipendiets utdelande.
Kortfattad reseberättelse skall skickas in till Samfundets styrelse senast två månader efter resans slut. Samfundet kan komma att begära att arbetet och resultatet skall framföras muntligen vid samfundets årsmöte 2006.

Ansökan sändes till stipendiesekreterare Bozena Werbart, Institutionen för arkeologi och samiska studier, Umeå universitet, 901 87 Umeå. Sista ansökningsdag är 31 januari 2005. Beslut meddelas på Samfundets årsmöte den 19 april 2005.

INFÖR 2005

Ett nytt år är i antågande och med det följer en ny årsavgift. I januari kommer det brevlades att skickas ut ett nytt inbetalningskort för årsavgiften till Samfundet. Liksom i år kommer den blygsamma summan av 100 kronor att tas ut. Inför detta utskick uppmanas ni alla som på något sätt bytt adress meddela detta till undertecknad. Liksom tidigare önskar redaktionen också att

fler meddelar en övergång till att få Gjallarhornet på e-post. Skicka därför också era e-postadresser eller förändringar av dessa snarast.

Bent Syse
Upplandsmuseet
S:t Eriks gränd 6
753 10 Uppsala
bent.syse@uppmus.se

PROFESSOR BJÖRN AMBROSIANI, MONTELIUSMEDALJÖR 8 DECEMBER 2004

Svenska Fornminnesföreningen har i dag den stora äran att utdela Monteliusmedaljen till professor Björn Ambrosiani. I mer än ett halvsekel har Björn intagit en central plats i svensk arkeologi. Några korta motiveringar kan vara på sin plats.

För närmare 50 år sedan var svensk arkeologi på väg mot ett kaos. Fornlämningsregistret i kombination med fornminneslagen skulle sättas på sitt första verkliga prov. Skälet var de stora utbyggnaderna i de fornminnesrika regionerna kring Stockholm och Mälaren. Grävningstekniken måste utvecklas och rationaliseras och en fungerande organisation skapas. Björn Ambrosiani var den som gjorde allt detta åren omkring 1960. Med stor envishet, organisatorisk förmåga och teknisk skicklighet byggde han upp Riksantikvarieämbetet Uppdragsverksamhet. Omkring sig

samlade han en stor skara yngre, entusiastiska medarbetare. I allt detta låg också den vetenskapliga bearbetningen, som ledde fram till avhandlingen 1964.

Detta var en pionjärtid utan motstycke. Aldrig tidigare hade så stor arkeologisk kunskap samlats på så kort tid. Traditionella fördomar, både inom och utom Riksantikvarieämbetet ställdes på huvudet.

Björns avhandling tillhör en av de mest innovativa under 1900-talet. Den kom att konsolidera begreppet bebyggelsearkeologi under lång tid. Bland Björns stora projekt under senare år kan givetvis Birkaundersökningarna nämnas. Han har även utsträckt sina forskningsinsatser till andra landsdelar, t ex Härjedalen med gravfältet Krankmårtenhögen.

Vad som binder samman ett par generationer av uppdragsgravare under ett halvsekel är det vetenskapliga ansvar och den nyfikenhet som skapades av Björn Ambrosiani.

Svenska Fornminnesföreningens styrelse

Jan Svanberg
Ordförande

GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är den 28 februari. Bidrag skickas till Martin

Hansson, epost
martin.hansson@smalandsmuseum.se
Du vet väl att du kan få Gjallarhornet per epost!? Skicka din epostadress till Bent Syse – bent.syse@uppmus.se.

AKTUELLA HEMSIDOR

Värt att notera är Samfundets två intressanta hemsidor. Besök Samfundet på www.arkeologiskasamfundet.nu och se allt om Current Swedish Archaeology på www.currentswedisharchaeology.org